

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 127

**Педагогіка
та
психологія**

2001

У збірнику вміщено наукові праці викладачів, докторантів, аспірантів, у яких висвітлюються актуальні проблеми історії та теорії педагогіки, соціальної педагогіки, дошкільного виховання.

Редколегія випуску:

Філіпчук Г.Г., доктор педагогічних наук (наук. редактор),
Руснак І.С. кандидат філол. наук (заст. наук. редактора),
Крисяк С.В., доктор педагогічних наук,
Лисенко Н.В., доктор педагогічних наук,
Майборода В.К., доктор педагогічних наук,
Ступарик Б.М., доктор педагогічних наук,
Бурлачук Л.Ф., доктор психологічних наук,
Козьмирєнко В.П., доктор психологічних наук,
Максименко С.Д., доктор психологічних наук,
Орбан Л.Е., доктор психологічних наук,
Титаренко Т.М., доктор психологічних наук,
Пірен М.І., доктор соціологічних наук,
Тронь В.П., доктор наук державного управління,
Дмитренко А.К., кандидат психологічних наук,
Пенішкевич Д.І., кандидат педагогічних наук,
Філіпчук В.С., кандидат філологічних наук.

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Свідоцтво Міністерства України у справах преси та інформації
№ 2158 серія КВ від 21.08.1996

Загальнодержавне видання

Збірник входить до переліку наукових видань ВАК України

ISBN 966-568-426-4

© Видавництво "Рута" Чернівецького
нацуніверситету, 2001

Застосовуючи модульну систему, учитель дістає змогу розкрити свій творчий потенціал, урізноманітнити роботу, творити нові технології, удосконалити вправи з активізації лексики, діалогічного і монологічного мовлення, письма тощо.

Об'єднавши матеріал в окремі модулі, створюється можливість для глибшого, досконалішого вивчення матеріалу при менших затратах часу. З'являється можливість розділити вивчення фонетики, граматики, лексики. Наприклад, на першому міні-модулі проводиться фонетична обробка лексики, тренувальні вправи на застосування її в усній мові, переклад з англійської на українську мову і навпаки, опис ілюстрацій; на другому- робота з текстом і на третьому- виконання граматичних завдань.

На нашу думку, такий вид навчання сприяє ефективному формуванню навичок фонетичних, лексичних, граматичних, на основі яких і відбувається розвиток мовних умінь.

Модульне навчання забезпечує активну участь студента в самостійному освоєнні нового матеріалу, виключається пасивне слухання викладача.

Кожен студент має змогу обрати той темп навчання, за якого відбувається найефективніше засвоєння нового матеріалу саме ним, тоді час як традиційне навчання проводиться в групах і не визначає терміни навчання для кожного індивіда, немає кореляції відповідно до інтелекту.

Модулі можуть бути індивідуалізовані, що забезпечує можливість вибору методів, засобів навчання (прослуховування вправ в аудіозапису, перегляд відеофільмів, читання та аналіз літератури, виконання граматичних вправ тощо).

Застосовуючи модульне навчання, відкриваються широкі перспективи для запровадження нестандартних форм роботи. Це конкурси, екскурсії, семінари, рольові ігри тощо.

Результати експерименту, проведеного у Чернівецькому національному університеті, ще раз підтвердили той факт, що модульне навчання є ефективним засобом навчання, стимулюючим пізнавальну діяльність студентів, а дотримання у процесі навчання принципів модульного навчання, підвищує основні показники навчального процесу і його результатів у 1,5-1,8 рази.

Список літератури:

1. Демьяненко М.Я., Лазаренко КА, Кисляк С.В. Основы общей методики обучения иностранным языкам/ Под общей ред. М.Я. Демьяненко. - К, 1976. - 280 с.
2. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. - М.: «Просвещение», 1983. - 240 с.
3. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам. - М., 1977. - 213 с.
4. Справочник по биологии/ Под ред. К.М. Сьпника. - К.: «Наукова думка». - 1981. - 438 с.
5. Юджичиче П.А. Теория и практика модульного обучения. - Каунас, 1989. - 272 с.

Маргарита Воронка
(Мелітополь)

ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ІГОР

Сьогодні перед педагогічними закладами актуальною є проблема удосконалення професійної підготовки вчителів. Суть проблеми полягає у підготовці студентів до активної творчої діяльності на професійній ниві. Важливо, щоб уже під час навчання у вузі у студентів формувалися необхідні професійно-педагогічні знання, уміння та навички. Цю проблему можна розв'язати не за рахунок збільшення аудиторного навантаження, а використанням і удосконаленням у навчальному процесі нових методів навчання.

Найбільш розповсюдженими методами навчання є пояснювально-інформаційні, які полягають в організації засвоєння студентами готової інформації за допомогою різних засобів. В основу організації цих методів навчання покладений принцип передачі викладачем готових висновків науки: викладач повідомляє факти, аналізує їх, пояснює сутність нових понять, формує проблему. При застосуванні пояснювально-інформаційних методів не виключається можливість пошукової діяльності студентів, але передача готових висновків домінує.

Сьогодні студенти в основному завчають інформацію, тренуючи при цьому лише пам'ять. Але завчити – ще не означає знати. Вміння неможливо надбати без активної практичної діяльності (розбору конкретних ситуацій, рольових і ділових ігор).

Якщо вести мову про формування у вузі не просто кваліфікованого спеціаліста, а творчої особистості, то необхідно надати студентові можливість для самореалізації, саморозвитку, самовиховання. Цю можливість студенти можуть отримати за умови використання у навчальному процесі нетрадиційних методів навчання, які в свій час дістали назву активних методів.

Процес навчання у вузі – це процес формування особистості. Абітурієнт іде до вузу, маючи переважно теоретичний спосіб мислення, сформований у школі. Активізація та розвиток творчого і професійного мислення у студентів на різних курсах неоднакові. Так, на початку навчання першокурсники адаптуються до специфіки викладання дисциплін у вузі. У них закріплюється теоретичний спосіб мислення. На середніх курсах, коли у студентів після пасивних педагогічних практик починає формуватися уявлення про майбутню професійну діяльність, теоретичні знання чергуються з практичною діяльністю. На старших курсах навчальна діяльність максимально наближається до професійної. Досвід показує, що така система недостатньо ефективна, оскільки студенти не встигають належно підготуватися до практичної професійної діяльності. Постає питання, як якомога швидше пристосувати студентів до особливостей обраної професії, виявити ті позитивні якості, які сприяють формуванню професійної творчої особистості.

Отже активізація творчої пізнавальної діяльності студентів неминує приводить нас до використання у навчальному процесі ділових ігор. Так, за одним із визначень, ділова гра є засобом розвитку творчого професійного мислення, у процесі якої людина набуває здібностей аналізувати специфічні ситуації та вирішувати нові для себе професійні завдання. Ділові ігри імітують цілком конкретні умови діяльності та відношення спеціалістів. [1, с.15]

Також треба відзначити, що це сприяє розвитку пізнавальних здібностей студентів, стимулює творчі процеси їх діяльності, знімає стомлення, створює сприятливу атмосферу навчальної діяльності підвищує інтерес до процесу навчання. [6, с.61]

В останній час активізувались наукові дослідження щодо вивчення методів імітаційного моделювання. І в першу чергу вивчається значення людського фактора при конструюванні гри та її проведенні, педагогічні проблеми при проведенні ділових ігор та питання мотивації діяльності. [1, с.58]

Організація та проведення ділової гри – дуже тривалий та працеємкий процес. Він полягає у створенні ігрової та імітаційної моделей, визначенні мети, предмета гри та етапів її проведення, створенні сценарію, графічної моделі взаємодії учасників, визначенні правил гри та системи оцінювання учасників. Творці та організатори гри можуть витратити багато часу на втілення її у навчальний процес, але варто байдуже поставитися до основних її виконавців, не врахувати їх індивідуальні особливості, погляди на свою майбутню професійну діяльність, взаємовідносини студентів у групі і гра перестане бути грою.

Тому ми, припустившись подібної помилки під час підготовки та проведення першої гри, вирішили поділитись своїм досвідом у підготовці ділової гри, звернувши особливу увагу на велике значення індивідуальних здібностей (ділових, творчих, психологічних та ін.) кожного з гравців.

Ми говорили про те, що протягом першого періоду перебування студентів у вузі відбувається їх адаптація до умов навчання. Отже, упродовж цього періоду перед викладачами постає питання: чому студент обрав для навчання саме цей вуз, факультет, спеціальність? Які у нього мотиви вибору педагогічної професії, уява про майбутню професію та характер відношення до майбутньої професійної діяльності? Всі ці питання ми ставимо студентам на першому занятті з педагогіки [3, с.84-85].

На наступному етапі дослідження з'ясуємо, якими якостями, на думку студентів, повинен оволодіти вчитель-професіонал. Спочатку студенти самі називають якості, якими, на їх думку, повинен оволодіти вчитель. Після цього вони розставляють ці якості у таблиці за рівнем значущості. Крім цього, кожен студент обов'язково вказує, якими саме якостями, на його ж думку, він уже оволодів сам і в якій мірі. [4, с.30-37].

Усі вищевказані дослідження ми проводимо в перший час знайомства зі студентам. А безпосередньо напередодні розподілу ролей гри студентами пропонується заповнити дві анкети. До анкети №1 додається невеликий за обсягом додаток, у якому викладено пояснення до кожного з названих компонентів:

- Ділові – компетентність у ділі. Вміння виконувати студентом як навчальну діяльність, так і професійні дії.
- Психологічні – вміння саморегулювати свої дії та поведінку, рахуватися з колегами, розвивати свої здібності та ділові якості.
- Творчі – вміння неординарно підходити до вирішення поставлених завдань.
- Колективістська спрямованість – бажання та вміння сприйняти норми та вимоги колективу як свої власні і тим забезпечити його згуртованість.

Анкета 1

Прізвище, ім'я, по батькові.

Факультет, спеціальність, курс, група.

№ п/п	ІПП	Якості			
		Ділові	Творчі	Колективістська спрямованість	Психологічні

У цій анкеті кожному студентові пропонується записати усіх своїх одногрупників, які мають узяти участь у грі та їх якості, перераховані в таблиці. Тобто напроти кожного прізвища у клітинці з тією чи іншою якістю поставити ту кількість балів (найбільша десять), яка, на думку заповнювача анкети, відповідає названому одногрупникові. До речі, ми, як організатори гри, ніколи не наполягаємо на тому, щоб заповнювачі анкети обов'язково вказували свої прізвище та ім'я. Якщо студент не вважає необхідним цього робити, то його анкета залишається анонімною.

У другій анкеті дається перелік ролей ділової гри. Заповнювач анкети повинен написати напроти кожної ролі прізвище свого одногрупника, якого він бачить на тій чи іншій посаді (директор школи, завуч, класний керівник, учитель-предметник і т.д.).

З якою метою ми проводимо ці дослідження? По-перше, як уже зазначалося, без відповідної підготовки гра просто "не піде", не буде відповідати дійсності; по-друге, аналіз досвіду розробки та проведення ділових ігор свідчить про те, що їх учасники є не просто групою людей, які копіюють дії та поведінку своїх реальних прототипів, а конкретним соціальним організмом, що відтворює відношення, складені у трудовому колективі та суспільстві. Отже, подібні дослідження є одним з етапів підготовки до ділової гри, а також наглядним відображенням реальної ситуації в групі щодо відношень та взаємовідношень. Можна навіть у якійсь мірі говорити про те, що ці анкети дають нам змогу зробити висновок про формальні та неформальні стосунки у групі, визначити її лідерів. Як правило, лідером групи є та людина, яка, на думку студентів, наділена вищезазначеними якостями. Ці дослідження можна використовувати для створення злагоджених мікрогруп, що сприятиме якнайкращому проведенню ігор.

Для проведення ділової гри "Педагогічний консилиум" [5] ми скористалися проведеними дослідженнями для розподілу ролей між учасниками гри. Сам процес гри переконав нас ось у чому: у зв'язку з тим, що студенти наділені різними здібностями, відзначається їх поведінка під час гри. Людина, яка наділена діловими, творчими якостями, до останнього відстоює свою позицію, захищає інтереси своїх "тілдеглих", не впадає у відчай під час програшу, а навпаки, твердо аналізує свої дії, дії свого "колективу" і, як правило, мужньо витягає свого поразку.

І навпаки, студенти, які не впевнені у своїх діях, починають йти по шляху найменшого опору, так би мовити "пливуть за течією". Їх дії, як правило, приводять до поразки. Студенти цього типу не бажають визнавати свою поразку і, що зовсім прикро, деякі з них починають звинувачувати у цьому кого завгодно – організаторів гри, колег по команді, своїх суперників, тільки не себе.

У цій ситуації організаторам гри довелося скористатися своїми творчими здібностями для того, щоб гідно вийти з цього становища і не довести ситуацію в групі після проведення ділової гри до з'ясування стосунків між їх учасниками.

А саме: у наступній грі таким студентам ми пропонуємо ролі, у яких вони самі відповідають за себе та за свої дії. Їм немає на кого сподіватися, немає кого звинувачувати у своїх невдачах. Від них і тільки від них залежить результат гри. У кінцевому результаті ці студенти самі можуть побачити, на що вони здатні. Такий спосіб змушує активізувати їх свої здібності.

То ж, говорячи про різні здібності учасників гри, їх різний рівень відповідальності, можна виділити чотири типи поведінки учасників гри: 1) інспіратор – намагається намітити для групи основні напрями діяльності, визначити сферу її інтересів, давати певні розпорядження; 2) інтегратор – сприяє створенню у групі дружних відношень. Він суспільний лідер і пом'якшує протиріччя, що виникають між членами групи, підкреслює успіхи групи, для того щоб підняти настрій; 3) концепціоніст – більше цікавиться самою проблемою гри, ніж її учасниками. Він є "мозковим центром" групи, генератором концепцій її діяльності. Концепціаліст проводить аналіз даних і можливостей учасників гри, передбачає шляхи розв'язання проблем; 4) рахувальник – демонструє поведінку, яка проявляється у піклуванні про дотримання правил гри, своєчасному та правильному заповненні документів, дотриманні всіх формальностей у проведенні гри. [2, с.193-201.]

Все, що стосується гри, викладач повинен продумувати наперед. У добре організованій грі викладач діє в основному до початку гри та після неї, під час її розбору. Чим менше втручається викладач у процес гри, тим більше у ній ознак саморегулювання і вища навчальна цінність гри.

Взагалі викладач може займати три позиції у грі: 1) бути центром гри, її керівником; 2) виконувати функції одного з учасників гри; 3) залишити учасників гри і навіть залишити аудиторію. Самоорганізація діяльності студентів – це те, до чого треба прагнути, що може заставити працювати студентів, як то кажуть, “не за страх, а за совість”, підключити до дії всі свої творчі здібності.

Ділові ігри в умовах швидкого зростання об’єму інформації, необхідності її більш якісної переробки та засвоєння є найефективнішим засобом досягнення міцних, глибоких знань, навичок та вмінь. Вони не тільки озброюють студентів результатами наукового пізнання а й формують самостійність, розвивають та вдосконалюють здібності до творчої діяльності.

То ж говорячи про організацію та проведення ділових ігор, можна зазначити, що гра вимагає попередньої підготовки. Не останню роль у проведенні ігор відіграють попередні опитування студентів, їх здібності, погляд на майбутню професійну діяльність. Творчі здібності студентів і викладачів активізують їх діяльність, дають змогу неординарно підходити до розв’язання важливих проблем.

Список літератури

1. Бельчиков Я.М. Бирштейн М.М. Деловые игры. – Рига: Авотс, 1989.
2. Вах Т. Поведение участников управленческих игр в процессе принятия решений // Управленческие игры. София, 1979.
3. Воронка М.І. Вплив якості професійної роботи на проведення ділових ігор // Профорієнтація та дозвілля підготовка майбутніх спеціалістів: проблеми, досвід, перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Чернігів, 1999.
4. Воронка М.І. Личностные характеристики студентов как условие эффективности организации деловых игр // Наукові записки. Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (Укл. П.В. Дмитренко, І.М. Ковчина, Н.М. Скоробатсько). – К.: НПУ, 1999, ч.3.
5. Организация и проведение деловых игр. Деловая игра “Педагогический консиліум”. Методические рекомендации (для студентов пединститутов, учителей и преподавателей школ, ПТУ, вузов). Комсомольский – на – Амуре госпединститут, 1988.
6. Щукина П.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика, 1988.

SUMMARY

The importance of the business game in the process of training future teachers for their professional activity is cleared in this article. The peculiarities of organizing and conducting of the business game are examined there.

Оксана Ворошук
(Івано-Франківськ)

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГАЛИЦЬКОМУ ШКІЛЬНИЦТВІ (1900-1939РР.)

З перших років незалежності Україна прагнула створити демократичне суспільство. Становлення соціальної, правової, демократичної держави передбачає виховання людини нового покоління, людини із сформованою системою нових цінностей. Відповідно, здобуття Україною незалежності суттєво вплинуло на мету і зміст діяльності школи. Сучасність вимагає активізації діяльності як педагогічних колективів, так і кожного педагога зокрема.

Аналіз практики виховної роботи сучасних шкіл показує, що педагогічні колективи роблять спроби організувати нові різноманітні форми життя учнівського колективу для

ЗМІСТ

<i>Алексеевко Тетяна.</i> Самоатестація як механізм реалізації комплексного підходу до управління якістю підготовки спеціалістів у вищому закладі освіти	3
<i>Бизар Ганна.</i> Педагогічна преса Канади про професійні якості вчителя українських шкіл	6
<i>Баловсяк Надія.</i> Використання проблемного навчання в системі додаткової вищої освіти	10
<i>Безсенар Ірина.</i> Організація навчання писемного мовлення із застосуванням системи портфоліо	13
<i>Безсенар Ірина, Михайленко Валерій.</i> Роль навчання іншомовного писемного мовлення в університетському курсі	17
<i>Ватаманюк Іванна.</i> Структура груп навчальних вмінь учнів молодших класів загальноосвітньої школи	20
<i>Вишневська Ніна.</i> Формування педагогічної творчої діяльності майбутніх педагогів в умовах суб'єкт-суб'єктних відносин	23
<i>Верняк Олена.</i> Формування комунікативних навичок студентів в умовах модульної організації навчання іноземної мови	27
<i>Воровак Маргарита.</i> Творчий підхід до проведення ділових ігор	30
<i>Ворошик Оксана.</i> Роль учителя в організації учнівського самоврядування в Галицькому шкільництві (1900-1939рр.)	34
<i>Григорчук Гаїна.</i> Формування пізнавальної самостійності студентів перших курсів засобами професійно-орієнтованих задач і завдань	37
<i>Данилюк Є., Данилюк А.</i> Соціально-психологічні проблеми науково-технічної творчості молоді	40
<i>Єремук Олександра, Ковальчук Інна.</i> Педагогічна технологія формування креативних здібностей майбутнього вчителя	45
<i>Загородня Тетяна.</i> Дидактичні основи програм з української мови для закладів з підготовки вчителів українських народних шкіл Галичини (1919-1939 роки)	49
<i>Залуцький Олександр.</i> Музично-краснознавчий принцип і шляхи його впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи	52
<i>Зачук Ю.</i> Вищі українознавчі інституції у системі неперервної освіти українців Канади	57
<i>Іванчук Лідія.</i> Роль громадських організацій у підвищенні фахової майстерності українських вчителів Канади	60
<i>Ісаєнко Світлана.</i> Рольова гра, як стимулюючий фактор при вивченні іноземних мов	64
<i>Калайнікова Світлана.</i> Шляхи забезпечення принципу науковості та компетентності в управлінні вищою освітою (аналіз зарубіжного досвіду)	69
<i>Кобиліяська Лідія.</i> Ідеї міжнародного гуманітарного права у системі професійної підготовки соціальних педагогів	74
<i>Кобиліяська Лідія, Мунтян Христина.</i> Інноваційне навчання як соціально-необхідний чинник професійної підготовки педагогів	78
<i>Ковальчук Орися.</i> Діяльність української професійної консультації при УПГ "Рідна школа" у Львові (I пол. XX ст.)	81
<i>Костів В.І.</i> Використання етнопедагогічних ідей у соціалізації вихованців, позбавлених батьківського піклування, в умовах допоміжної школи-інтернату	84
<i>Крисюк Степан.</i> Державно-громадське управління освітою: стан, перспективи розвитку	87
<i>Козут С., Цюра С., Мицишин І.</i> Соціально-педагогічні передумови впровадження в Україні і Польщі системи підготовки соціального педагога (порівняльний аналіз)	90
<i>Кондратьєва Л.А.</i> Права та інтереси неповнолітніх як об'єкт судового захисту	93